

CERCETĂRI ARHEOLOGICE ÎN STAȚIUNEA NEOLITICĂ DE LA CARCALIU (JUD. TULCEA)

ELENA LĂZURCĂ

În primăvara anului 1980, au fost continuate cercetările de teren din zona de N—V a județului Tulcea, în vederea întocmirii repertoriului arheologic. Cu această ocazie am fost informați de inginerul șef al C.A.P. din com. Carcaliu că în punctul „Vadul Mare”, situat în partea de sud-est a acestei comune, la o distanță de 2,5 km, s-au scos câteva obiecte¹ și fragmente ceramice.

Deplasându-ne la fața locului, am constatat că ne aflam pe un bot de deal, ce se prezenta la partea superioară ca un platou, mai înalt și neted spre vest și înclinat mult spre est. Panta este abruptă în zona vestică și lină spre sud-est. În decursul timpului, pe acest platou s-au format două drumuri de acces ce duceau spre stîna de oi situată aici de mai mulți ani².

La vest de deal se întinde pînă la Dunăre o luncă largă, care pe timpuri a fost acoperită de apele bătrînului fluviu, ce atingeau și laturile vestică și sud-estică ale acestuia.

De pe suprafața platoului s-au colectat câteva fragmente ceramice a căror pastă era de bună calitate, de culoare bej-cărămizie, decorate cu mici proeminente perforate și cu coaste.

După configurația terenului ne-am dat seama că zona a constituit un loc prielnic pentru așezări omenești, iar Dunărea de-o parte și Munții Măcinului de cealaltă parte au oferit întotdeauna cele necesare traiului.

În perioada 22 aprilie—10 mai 1980 a fost întreprins primul sondaj arheologic, continuat în lunile iunie-iulie cu ajutorul elevilor Școlii generale din com. Carcaliu.

Pentru început, s-a trasat o secțiune de 80×1 m, pe axul longitudinal al platoului, orientată NV—SE. La o adîncime foarte mică, de 10—15 cm, au apărut zone cu chirpic masat, provenind din dărîmăturile locuințelor, fragmente ceramice, diferite obiecte, care ne-au dat posibilitatea să afirmăm, chiar de la început, că ne aflăm într-o așezare neolitică gumelnițeană, nesemnalată în literatura de specialitate.

În momentul de față menționăm că așezarea are stratul de cultură gros de 30—60 cm, de culoare cafenie-cenușie, situat pe stratul de pămînt galben, mai cenușiu la partea superioară și verzui la partea inferioară, nesondat în întregime. (Pl. I). Deasupra stratului de cultură se află solul vegetal actual de o grosime foarte mică 5—10 cm, ajungînd în partea de N—V a platoului numai pînă la 20 cm.

Casetele de 4×4 m trasate în zonele cu chirpic masat au dus la descoperirea a 4 locuințe prevăzute cu vetre, o vatră izolată și câteva gropi menajere. Rezultatele din prima perioadă a sondajului arheologic, 2 locuințe și celelalte complexe alăturate, le prezentăm mai jos.

LOCUINȚE

Primele două locuințe descoperite la adîncime foarte mică, distruse parțial de vechile lucrări agricole, au permis totuși să facem o serie de observații. Pe suprafața lor au fost găsite zone cu chirpic masat, dar și mult răvășit. Dimensiunile locuinței L₁ erau de 5,50×

×4,10 m, iar a locuinței L₂, situată în apropierea primei, dar spre N—V, erau de 4×3,50 m, acestea fiind calculate și pe baza întinderii podinelor sau a vaselor sparte descoperite „in situ”.

Chirpicii au o culoare bej-cărămizie și roșu-aprins, iar în compoziția lor se află o mare cantitate de trestie tocată și mai puțin păioase. Pe câteva fragmente s-au observat urme adânci de pari groși cu secțiunea circulară sau semicirculară, ce aveau un diametru cuprins între 9—14 cm. Între acești pari se aflau zone cu multă trestie și nuiele așezate vertical și, în foarte puține cazuri, nuielele se aflau dispuse perpendicular (Pl. III/3).

Printre chirpicii, dar mai ales după ridicarea lor, au fost descoperite numeroase fragmente ceramice provenite de la vasele mari de provizii, vase mici, întregi și fragmentare, unelte de silex, piatră, os sau corn, foarte multe greutateți de lut, rîșnițe, frecătoare etc. Toate au fost găsite într-o masă de arsură cu multă cenușă. După înlăturarea chirpicilor, ridicarea întregului inventar și curățirea locuinței de masa de arsură și cenușă, s-a ajuns la podină, care prezenta aceleași caracteristici pentru ambele locuințe. Ele erau făcute dintr-un strat subțire de lut, bine întins peste pămîntul bătătorit.

În interiorul locuințelor se afla cite o vatră, în stare fragmentară, situată la vest în cadrul primei și la N—V în a doua. Prima avea o formă ovală, iar cealaltă putea fi dreptunghiulară sau pătrată, lucru observat numai după fragmentele de gardină păstrate pe loc. Lutul folosit pentru construcția lor era amestecat cu trestie tocată mărunț, iar în urma folosirii îndelungate au dobîndit o culoare cărămizie-roșiatică atît la exterior cît și la bază. În interiorul vetrelor se aflau cărbuni, cenușă și de jur-împrejur multe fragmente ceramice.

Lîngă vatra primei locuințe s-a descoperit o groapă în interiorul căreia se afla un vas de provizii, înalt de 80 cm, lucrat dintr-o pastă sfărîmicioasă și care a suferit o puternică ardere secundară, fiind deformat și zgurificat parțial.

O a treia vatră „in situ” a fost dezvelită în partea de N—V a secțiunii de control, la exteriorul locuințelor (Pl. III/I,2). Descoperită la o adîncime de 20 cm față de nivelul actual, în stratul de cultură, ea a fost construită pe un pat de pămînt galben, bine bătătorit, gros de 20 cm și acoperit cu un strat de lut amestecat cu păioase, avînd o grosime ce variază între 5—7 cm. Forma ei a fost probabil ovală (1×0,90 m) și nu prezintă gardină. Culoarea lutului era roșie-cărămizie, iar folosirea îndelungată a dus la fisurarea suprafeței. În centrul ei, într-o mică adîncitură, plină cu cenușă, cărbune, vertebre de pești și scoici arse, se aflau două vase sparte, depuse unul în altul, sprijiniți cu un bclovan, iar deasupra multe fragmente ceramice. În jurul vaselor, în ele și pe vatră s-au mai găsit 11 greutateți din lut, de formă prismatică și ovală, 2 gresii și un fragment de zdrobitor. Vasele nu s-au întregit decît parțial, deoarece adîncimea la care s-a găsit vatra era mică, iar lucrările agricole au distrus și împrăștiat o parte din inventar.

La exteriorul locuințelor au fost descoperite câteva gropi menajere adîncite cu 50—60 cm în pămîntul galben, diametrul lor fiind cuprins între 1,50—1,80 m, iar ca formă sînt rotunde. Umplutura lor constă în multă cenușă, cărbuni, bucăți de chirpicii, oase de pește și animale și foarte puține fragmente ceramice. Excepție face una din gropi (G. 1), cu o deschidere mică, în interiorul căreia s-a găsit un bogat material ceramic.

Pe traseul secțiunii, înspre SE, au fost descoperite alte două gropi, de dimensiuni mult mai mari, avînd de altfel și altă formă. Prima, în ordinea descoperirii, este cuprinsă între m. 44,50—49; n-a fost dezvelită în întregime, prezintă trepte în pămîntul galben și are baza aproape dreaptă (Pl. I). Forma și mărimea ei ne-au determinat să credem că este groapa unui semibordei folosit probabil, un timp scurt, pînă la ridicarea locuinței de suprafață, după care a fost acoperit cu resturi menajere. Din interior s-au adunat câteva fragmente ceramice identice cu cele descoperite în locuințe, puține oase, bulgări de chirpicii, parte dintre ei vitrificați și cenușă. Cea de-a doua groapă, situată în apropiere, are pereții aproape drepiți, lungimea de 3,30 m, lățimea de 1,10 m și adîncimea de 1,10 m față de nivelul actual (Pl. I) Numai în partea superioară se aflau câteva fragmente ceramice, în rest era plină cu valve de scoici, care, adunate, ar fi intrat în 6—7 saci de hirtie. Baza gropii era de culoare verde.

UNELTE

Uneltele descoperite sînt confecționate din silix, piatră, os, corn de cerb și lut. În raport de suprafața cercetată și în conformitate cu așezările neolitice descoperite pînă în prezent, numărul uneltelor recoltate din săpătură este relativ mic.

O categorie aparte a uneltelor din piatră sînt cele din silix. Atît piesele întregi și fragmentare, așchiile, cît și cele două nuclee au fost descoperite în locuințe, dovedind că ele erau prelucrate la fața locului.

Culoarea silixului variază de la galben-cenușiu, cu mici puncte și vinișoare albe, la brun-roșcat și vinețiu-mat. Cîteva au o culoare albă datorată calcinării.

Dimensiunile răzuitoarelor și lamelor sînt modeste, unele prezintă, în totalitate pe margini, retușe executate amănunțit (Pl. IV). Majoritatea lamelor au cîte două nervuri longitudinale, iar în secțiune sînt trapezoidale.

Tot din silix au fost executate topoare a căror formă este trapezoidală, tăișurile arcuite, iar fețele laterale și muchiile prezintă retușe mari, neregulate (Pl. IV). Culoarea primului topor este brun-roșcat cu vinișoare gălbui, iar a celui de-al doilea, gălbuie cu pete albe.

Două vîrfuri de săgeți, descoperite în locuința L₁, sînt de formă triunghiulară, fiind ultimele piese de silix. Fețele prezintă retușe mari, iar muchiile și baza retușe fine, amănunțite. (Pl. IV).

O altă categorie este a uneltelor lucrate din diferite roci locale. Sînt prezente doar părțile superioare de la topoare și o dălțiță de formă trapezoidală cu profil asimetric, tăișul uzat. Percutoare, frecătoare, rîșnițe și gresii apar în număr destul de mare. Rîșnițele au fost găsite în apropierea vetrelor, sînt portabile, de dimensiuni mijlocii, ovale și cu suprafața activă albiată (Pl. IV). Pe ele sau în apropierea lor se aflau frecătoare, de formă ovală și plată.

Gresiile, de culoare neagră-cenușie sau verzuie, au forme diferite, unele prezentînd o latură mai lungă ca un adevărat mîner, altele au în centru o albiere datorată folosirii îndelungate.

Foarte puține la număr sînt uneltele executate din os și corn de cerb. Cîteva împun-gătoare prezintă o șlefuire pe toată suprafața, iar altele numai spre vîrf. Dintr-o serie de oase, bine curățite în interior, s-au executat mîneri în care erau aplicate diferite piese. Atît în gropi menajere cît și în locuințe se aflau cîteva fragmente de săpăligi și plantatoare executate din corn de cerb. Vîrfurile acestor piese a fost bine șlefuit (Pl. IX).

Din lut au fost confecționate greutatea descoperite în număr destul de mare. Unele au fost scoase de sub dărîmăturile locuințelor, iar 11 exemplare se găseau pe vatra izolată. Dimensiunile lor sînt cuprinse între 10—14 cm înălțimea, iar lățimea între 6—8 cm. Forma este ovală sau prismatică, cu baza pătrat-dreptunghiulară și partea superioară arcuită. Un exemplar prezintă o strangulare pe mijlocul tuturor laturilor. Toate au orificiul de prindere situat la partea superioară, avînd 0,5—1,2 cm diametrul (Pl. IV și IX). Culoarea este roșie-cărămizie și bej-cenușie. Unele dintre ele erau folosite cu siguranță la războiul de țesut, dar exemplarele mai mari credem că puteau fi folosite și la plasa de pescuit. În număr mic apar fusaiiolele și rondelele.

CERAMICA

În ambele locuințe, în cantitatea mare de cenușă amestecată cu valve de scoici, oase de pește și mai puțin de animale, s-a găsit multă ceramică fragmentară, întregindu-se în mică măsură. Numai în locuința L₂ s-a păstrat, întreg, un vas mic ce fusese protejat de un vas de provizii fragmentar, ulterior restaurat în laborator (Pl. V și VI). Fragmentele ceramice provin de la vase mari și mijlocii și în procent scăzut de la cele de dimensiuni mici.

În ceea ce privește tehnica pastei menționăm, în primul rînd grupa vaselor de factură bună, care este majoritară și a căror pastă conține nisip, rar pietricele foarte mici, fiind bine frămîntată, arsă mai ales la roșu-cărămiziu, dar și bej-cenușie. Aici se încadrează

străchinile, capacele, vasele de mărime mijlocie și chiar unele forme mari. O a doua grupă este cea fină și chiar foarte fină din care fac parte câteva fragmente de boluri și cupe. Ultima grupă este formată din ceramica lucrată dintr-o pastă cu multe impurități, printre care pleavă, pietricele, uneori și scoici pisate, mai puțin frământată, care în urma arderii a dobândit o culoare ce alternează de la bej-cărămiziu la negru-cenușiu. În această grupă intră vasele de provizii și unele vase-borcan.

Descrierea formelor ceramice și a decorului o vom face pentru fiecare complex în parte, avîndu-se în vedere, pentru viitor, clarificarea problemelor de ordin cronologic.

Din locuința L_1 nu s-au întregit vase, dar s-au identificat forme cum ar fi străchinile, care apar în număr mare, prezentînd o serie de variante, apoi vasele-borcan, vasele de provizii, capace, cupe și boluri.

Majoritatea străchinilor au dimensiuni mari, uneori depășind diametrul de 45 cm, deschiderea este foarte largă, înălțimea mică, iar baza dreaptă sau ușor marcată printr-un inel. Buza este ușor sau mai mult arcuită spre interior, prezentînd la unele exemplare mari o îngroșare pe o distanță de 2—3 cm, decorată cu caneluri oblice, largi. Corpul este tronconic, cu pereții arcuiți și umărul rotunjit. Cîteva fragmente au un profil unghiular datorită umărului ascuțit și în aceste cazuri buza este ușor evazată sau aproape dreaptă (Pl. VI). Atît la interior cît și la exterior, pereții au fost bine neteziți, acoperiți cu un slip foarte bine lustruit, avînd uneori un luciu metalic.

Ca elemente de decor nu întîlnim decît pe cîteva fragmente benzi de linii paralele pictate cu grafit sau cu vopsea roșie-gălbui, așezate oblic sau vertical pe suprafața interioară a străchinilor. Destul de des apar la exterior proeminențe perforate.

Vasele-borcan sînt de asemenea numeroase, au buza evazată și de multe ori îngroșată, corpul este ușor bombat, baza dreaptă. Suprafața exterioară a fost netezită și decorată cu mici proeminențe rotunde, uneori alveolate în mijloc, așezate pe umăr, de la care pornesc, în unele cazuri, briuri alveolate sau simple aplicate, dispuse oblic (Pl. V). Unele au sub buză un briu alveolat aplicat, iar corpul a fost decorat cu un strat de barbotină grosieră orînduită oblic, ori s-au trasat linii incizate sau în relief (Pl. V și VI).

În același complex a fost găsită partea superioară a unui vas ce avea buza dreaptă și subțire, gîtul în formă de pîlnie, umărul profilat. Sub buză se află un jgheab care ajută la fixarea capacului (Pl. VI).

Vasele mari de provizii sînt identificate prin mulțimea fragmentelor ceramice ce au o grosime de 1—1,5 cm, iar spre bază mai mult. Două dintre ele au formă emisferică, cu deschiderea de 40—50 cm, buza dreaptă sau rotunjită, altele sînt piriforme cu buza secundă și dreaptă. În unele cazuri pereții au fost numai neteziți cu grijă sau prezintă un strat de barbotină aplicat neuniform ori în virci. Sub buză se află un briu alveolat, aplicat iar pe corp un șir de creștături întrerupte de apucători (Pl. VI).

Capacele sînt în general de dimensiuni mici, cel mai mare are diametrul de 17 cm, iar forma este de calotă prevăzută cu buton conic.

Cupele și bolurile sînt mici, lucrate dintr-o pastă fină, iar ca decor au mici proeminențe perforate orizontal sau mai multe șiruri de găuri cu linii incizate (Pl. VI).

Locuinței L_1 îi aparțin cîteva baze de vase prevăzute cu concavități, iar un alt exemplar are 4 orificii executate în pasta moale a vasului (Pl. V).

În cadrul locuinței L_2 întîlnim aceleași forme de vase, dar cu mici deosebiri în ceea ce privește frecvența lor.

Străchinile sînt mult mai puține la număr, au buza arcuită, corp tronconic, baza dreaptă. Două fragmente sînt pictate la interior cu grafit, primul cu „pătrățele de șah”, al doilea cu benzi formate din linii înguste, oblice și perpendiculare în stil „căpriori” (Pl. VII și X).

Cea mai mare parte a ceramicii provine de la vase-borcan, a căror pereți sînt subțiri și bine neteziți. În compoziția pastei se observă o cantitate mult mai mare de scoici pisate. Buza este evazată, iar uneori dreaptă, corpul ușor bombat, baza dreaptă. Sub buză se află o bandă ușor lustruită, iar pe corp apar butoni cu briuri alveolate sau netede, aplicate și așezate de cele mai multe ori oblic (Pl. VII). În cîteva cazuri se observă, pe toată suprafața exterioară a vasului, un strat subțire de barbotină.

Vasele piriforme sînt de dimensiuni mari, cu pereții subțiri și foarte bine neteziți. Gîtul este mic, iar corpul bombat prezintă coaste așezate oblic. Întreaga suprafață a vasului a fost foarte bine lustruită. (Pl. VII)

Tot în această locuință amintim de existența părții superioare a unui vas cu buza ușor evazată, gît oblic, corp bombat. Suprafața exterioară a fost bine lustruită (Pl. VII).

Fragmentele din vasele mari de provizii sînt numeroase, reușindu-se să se întregască un singur exemplar ce are o formă tronconică, cu buza ușor evazată, gît scurt, umăr proeminent, baza dreaptă (Pl. VI și IX). Pe corp este decorat cu un briu alveolar aplicat, întrerupt de 4 apucători, de la care pornesc alte briuri netede, verticale, spre baza vasului. Prezența mai multor orificii o punem în legătură cu refacerea vasului. O parte dintre fragmentele ceramice provenite de la mai multe vase de provizii, fără posibilitate de întregire, ne permite să credem că au fost cărate de lucrările agricole.

Este greu de crezut ca într-o locuință atît de mică, prevăzută cu vatră, să se fi găsit și un număr mare de astfel de vase pe lângă celelalte forme descrise mai sus.

Unele dintre aceste fragmente au benzi de vopsea roșie și albă altele, au pereții mult mai groși, iar pe corp apar 2 toarte mari, arcuite spre partea superioară (Pl. VII).

Cîteva fragmente de capace și cupa întregă lucrată dintr-o pastă bună, de formă bitronconică, decorată pe partea de maximă bombare a corpului cu mici protuberanțe și foarte bine lustruite, sînt cele mai mici și ultimele forme întîlnite în această locuință.

Pe vatra exterioară locuințelor, după cum s-a menționat mai sus, au fost găsite două vase sparte, așezate unul în altul și în jur alte fragmente ceramice, greutăți, etc. Un vas este lucrat dintr-o pastă cu multe pietricele și pleavă, insuficient frămîntată, culoare roșie-cărămizie, iar dimensiunile sînt mari. Buza este dreaptă, gîtul pîlniform, corpul bombat. Suprafața exterioară a fost bine netezită și acoperită cu un strat subțire de slip bej-gălbui, nelustruit, iar ca element de decor apare briul alveolar aplicat în zona umărului. Gîtul și briul alveolat au fost acoperite cu un strat subțire de vopsea albă. În acest vas a fost găsit altul modelat dintr-o pastă foarte bună față de primul, cu puține impurități și bine frămîntată. Pereții sînt foarte subțiri față de dimensiunea mare pe care o are. Arderea a fost incompletă, deoarece miezul este de culoare gri-cenușie. Buza și gîtul vasului se confundă, fiind scunde și aproape drepte, deschiderea mică, corpul piriform, cu un umăr aproape orizontal, baza lipsă. La exterior este acoperit de un slip lustruit, iar în partea superioară a corpului apar benzi late și înguste mult mai bine lustruite (Pl. VIII/5).

În gr. nr. 1, bogată în material ceramic, au fost scoase fragmente de la diferite vase lucrate dintr-o pastă cu multe impurități și sfărîmicioasă. Ca decor, prezintă barbotină simplă sau organizată în vîrci, mici proeminențe și apucători, briu alveolat, aplicat sau crestături pe umăr (Pl. VIII/1-4). Alte fragmente provin de la străchini și boluri a căror pastă a fost de bună calitate. Menționăm că au mai fost descoperite o cupă cu picior de dimensiuni mici și un scăunel care a avut și spetează (Pl. VIII/2).

Suprafața dezvelită în urma campaniei din primăvara anului 1980 nu ne permite să ne pronunțăm asupra faptului dacă această așezare a fost fortificată și cum erau orînduite locuințele.

Studierea chirpicilor, ridicați de pe podeaua subțire de lut a celor două locuințe, ne demonstrează că ele erau construite la suprafață, dintr-un schelet de pari cu nuiele și trestie între ei, apoi acoperit cu un strat destul de gros de lut, care în urma incendiului a dobîndit o culoare roșie-cărămizie.

Numărul ridicat de fragmente ceramice de la vasele mari de provizii, apoi rișnițele și frecătoarele de piatră găsite în locuințe ne arată că populația, din această așezare, se îndeletnicea, în primul rînd, cu cultivarea plantelor. Groapa plină cu valve de scoici, cît și prezența lor lîngă vetre, vertebrele de pești, oasele de animale domestice și sălbatice dovedesc că ei se îndeletniceau și cu pescuitul, creșterea animalelor și vînătoarea.

În ceea ce privește materialul ceramic se poate observa că formele de vase sînt tipic gumelnițene, caracteristice fazei tîrzii A 2. Atît formele cît și decorul ceramicii își găsesc analogii pînă la identitate cu cele descoperite la Brăilița³ și Lișcotanca⁴. Totodată sînt înrudite cu unele forme gumelnițene de la Stoicani⁵ din nivelele 6—5, iar în Dobrogea

cu unele aspecte ale ceramicii de la Hîrșova ⁶, care se mențin și în faza B₁. Pînă în prezent nu putem vorbi decît de existența unui singur strat de cultură în așezarea de la Carcaliu aparținînd fazei A₂, chiar dacă în locuința L₂ apar 2 vase ce par să aibă elemente caracteristice fazei B₁.

Analogii similare avem în descoperirile arheologice făcute la Sultana ⁷, Gumelnița ⁸, Căscioarele ⁹, Vidra ¹⁰, etc.

După primul sondaj executat în noua așezare neolitică descoperită pe teritoriul județului Tulcea, observațiile noastre nu pot fi definitivitate decît printr-o nouă verificare stratigrafică și investigarea întregului platou pe care s-a așezat comunitatea respectivă. Acest lucru se cere rezolvat cu atît mai mult, cu cît, în nordul Dobrogei, n-a fost dezvelită în întregime nici o așezare neolitică aparținînd culturii Gumelnița, la care să se facă toate observațiile de rigoare. (vezi ilustrația p. 425)

NOTE

1. Lame și un topor de silex. Mulțumim și pe această cale tov. ing. Matei Lucian căruia îi datorăm semnalarea punctului arheologic și tov. prof. Leonte Feodor, directorul școlii generale, pentru sprijinul acordat în realizarea sondajului.
2. Oamenii ne-au informat că dealul a fost plantat, cu cîteva decenii în urmă, cu viță de vie, mai puțin în zona platoului din cauza pietrelor și bucăților de chirpici. Cu timpul, locul a fost lăsat ca pășune, ulterior stîna de oi, instalată aici, a dus la distrugerea parțială a zonei.
3. N. Harțuche și I. T. Dragomir, *Săpăturile de la Brăilița*, M.C.A., III, 1957, p. 133—139; N. Harțuche, *Săpăturile arheologice de la Brăilița*, M.C.A., V, 1959, p. 221—228; N. Harțuche — F. Atanasiu, *Brăilița*, Brăila, 1968, pl. 21—32.
4. N. Harțuche, *Raport asupra săpăturilor arheologice de la Lișcoteanca, jud. Brăila*, M.C.A., a XIV-a sesiune anuală de rapoarte, Tulcea, 1980, p. 67—76.
5. M. Petrescu-Dimbovița, *Cetățuia de la Stoicani*, M.C.A., I, 1953, p. 44—65.
6. Doina Galbenu, *Așezarea neolitică de la Hîrșova*, SCIV, XIII, 2, 1962, p. 296—303.
7. I. Andrieșescu — *Les fouilles de Sultana*, Dacia, I, 1924, p. 64—90.
8. Vl. Dumitrescu, *Découvertes de Gumelnița*, Dacia, I, 1924, p. 326—330, idem, *Fouilles de Gumelnița*, Dacia, II, 1925, p. 44—89; idem, *Gumelnița. Sondajul stratigrafic din 1960*, SCIV, XVII, 1, 1966, p. 64—88.
9. Gh. Ștefan, *Les fouilles de Căscioarele*, Dacia, II, 1925, p. 148—157.
10. Dinu V. Rosseti, *Descoperiri paleolitice în preajma Bucureștilor. Săpăturile de la Vidra*, P.M.M.B., Buc., 1934, p. 7—27.

FOUILLES ARCHEOLOGIQUES DANS LA STATION NEOLITHIQUE DE CARCALIU (DEPT. DE TULCEA)

(RÉSUMÉ)

Dans le nord-ouest du département de Tulcea, à une distance de 2,5 km. de la commune de Carcaliu, vers le sud-est, au lieu-dit „Vadul Mare”, une nouvelle station néolithique appartenant à la culture Gumelnița a été localisée. Elle est emplacede sur la promontoire d'une colline, dont le sommet aplati se dresse plus haut et tout uni à l'ouest, s'escarpant vers l'est. A l'ouest de cette colline s'étend une vallée inondable qui va jusqu'au Danube, dont les eaux la submergeaient jadis.

Au courant des mois avril-mai, un premier sondage archéologique a été pratiqué sur les lieux, sous la forme d'une tranchée de 80 × 1 m., orientée NO—SE, le long de l'axe longitudinal du plateau. Des traces de torchis ammassé ont été mises au jour à une profondeur d'à peine 0,10—0,15 m. C'étaient des décombres d'habitations, avec des fragments céramiques et toutes sortes d'objets divers.

Sous le rapport stratigraphique, cette station comporte une seule couche culturelle de 0,30—0,60 m., d'une teinte brune grisâtre. Cette couche repose sur une terre argileuse, d'un gris plus accusé dans sa portion supérieure et tirant sur le vert dans sa portion inférieure (Pl. I).

Des cassettes de 4 × 4 m., tracées dans les secteurs avec des amas de torchis, ont conduit à la localisation de 2 habitations dotées de foyers. Un troisième foyer était aménagé à l'extérieur de ces habitations, ainsi que plusieurs fosses de détritrus ménagers.

Les habitations, L₁ et L₂ étaient de 5,50 × 4,10 m. et respectivement de 4 × 3,50 m. Le torchis présente une teinte beige avec des reflets briques et, par endroits, il est d'un rouge vif. Ce torchis se composait d'une grande quantité de roseaux hachés et de la paille, dans un pourcentage moins élevé. Quelques morceaux de torchis portent les traces

profondes de grosses pièces de bois circulaires ou à demi-circulaires, avec le diamètre de 9—14 cm. Un clayonnage de roseaux et de verges disposés verticalement réunissaient entre elles ces pièces de bois.

Mélangés à ces décombres de torchis, ainsi qu'une fois faite place nette, on a trouvé quantité de fragments céramiques. Les tessons respectifs provenaient aussi bien des grosses jarres à provision que d'une vaisselle de taille moyenne. A part les tessons, il y avait encore d'autres objets, à savoir: outils de silex, pierre, os ou corne, quantité de poids, moulins à bras et grattoirs.

Les deux habitations étaient dotées d'un plancher-plate — forme, en terre battue enduite d'une mince couche d'argile étalée soigneusement. Elles disposaient chacune d'un foyer encore couvert de cendres et de charbon et entouré de fragments de poterie en abondance. Près du foyer de la première habitation était enterrée une grande jarre à provisions, déformée et partiellement calcinée.

Un troisième foyer a été dégagé dans le secteur nord-ouest de la tranchée de contrôle, à l'extérieur des habitations. Mis au jour à une profondeur de 0,20 m., il était aménagé sur un lit en terre jaune bien battue, épais de 0,20 m. et enduit d'une couche d'argile pétrie avec de la paille, épaisse, cette couche là de 5—7 cm. Il s'agit d'un foyer ovale, sans bordure, au centre duquel étaient disposés deux vases l'un dans l'autre, brisés, 11 poids d'argile, des morceaux de grès et un maillet.

Quelques rares fosses à débris ménagers ont été mises au jour à l'extérieur des habitations. Deux d'entre elles sont plus grandes. L'une de celles-ci présente des marches creusées dans la terre jaune. Il semble qu'elle aurait fait office, au début, de hutte, utilisée pendant un court intervalle comme logis, avant d'avoir été bâtie la maison à la surface du sol (44,50 — 49 m.). La deuxième fosse en question, longue de 3,30 m et large de 1,10 m. pour une profondeur de 1,10 m. était remplie de valves de mulettes.

Les outils de silex, pas trop nombreux, ont été confectionnés sur place. Ils comportent des

raclours, des lames et 2 haches. La première habitation a livré aussi 2 pointes de flèche, de forme triangulaire, avec des retouches sur les deux faces, les bords et la bases présentant également des traces de fines retouches.

En nombre encore plus réduit, les outils de pierre sont surtout illustrés par de petits ciseaux et des haches. Les coups de poigne, les raclours, les moulins à bras et les grès sont en plus grand nombre.

Rares aussi les outils d'os ou en bois de cerf. Ils comportent des poinçons, des fragments de serfouettes et de déplantoirs.

Les poids d'argile sont de forme prismatique ou ovale, étant utilisé pour le métier à tisser ou, ceux plus gros, pour le filet à pêcher.

Bien que nombreux, les fragments céramiques ne se prêtent qu'à titre exceptionnel aux restitutions, en raison du peu de profondeur de la couche qui les a livrés qui a subi, de ce fait, de graves dommages par suite des travaux de labour. Sous le rapport technologique, la catégorie des récipients modelés dans une pâte de qualité supérieure est majoritaire; il y a aussi une catégorie de pièces tournées dans une pâte avec beaucoup d'impuretés et mal pétrie. Par suite de leur cuisson, ces pièces ont pris des teintes rouge-brique, beige grisâtre et noire cendrée. La forme la plus fréquente est représentée par l'écuelle de grande taille, la lèvre rentrée suivant une ligne courbe. Sont également attestés des vases-pots, des jarres à provisions, des récipients piriformes, des couvercles, des coupes et des bols.

A noter comme éléments décoratifs les petites protubérances trouées des écuelles et des couvercles, ainsi que les incisions, les traits en relief ou peints au graphite, à la peinture rouge et blanche, les motifs cotelés et cannelés, la barbotine, les bandes alvéolées ou les bandes d'encoches, les petites pastilles, etc.

Cette station néolithique de Carcaliu à la dernière étape de la phase II de la culture Gumelnița. Sa poterie présente des analogies qui vont jusqu'à l'identité avec celle livrée par la station de Brăilița (dépt. de Brăila).

ARCHÄOLOGISCHE FORSCHUNGEN IN DER NEOLITHISCHEN STATION VON CARCALIU (BEZ. TULCEA)

(ZUSAMMENFASSUNG)

Im nord-westen des Bezirks Tulcea, 2,5 km süd-östlich von der Gemeinde Carcaliu, im Punkt „Vadu Mare“, wurde eine neue neolithische Siedlung der Gumelnițakultur entdeckt. Sie befindet sich auf einem Bergzunge, die in ihrem oberen Teil ein Plateau bildet, höher und flacher im westen, stärker geneigt in seinem östlichen Teil. Westlich dieses Berges erstreckt sich eine breite Weide, die zur Donau führt und welche in früheren Zeiten von der Donau bedeckt war.

In den Monaten April-Mai wurde der erste, Schnitt (80 × 1 m) angelegt, der auf der Längsachse des Plateaus gerichtet war. Seine Orientierung war NW—SO.

Bei 0,10—0,15 m Tiefe fand man gebrannte Lehmstücke von den Trümmern der Wohnungen, Keramikbruchstücke und verschiedene Gegenstände.

Es konnte festgestellt werden, dass die Siedlung einen einzigen Wohnniveau hatte, deren Stärke 0,30—0,60 m betrug, von braun-grauer

Farbe, der denn die gelbe Erdschicht, grünlcher an seinem oberen Teil, grünlicher an seinem unteren Teil, überlagerte (Taf. I).

Die, in der Zone des gebrannten Lehms eröffneten Flächen, führten zur Entdeckung zweier Wohnungen mit Herd; ausserhalb dieser Wohnungen befand sich ein dritter Herd und einige Vorratsgruben.

Die Ausdehnungen der Wohnungen L_1 und L_2 waren $5,50 \times 4,10$ m beziehungsweise $4 \times 3,50$ m. Die gebrannten Lehmstücke haben eine grau-rötliche Farbe und in ihrer Zusammensetzung befindet sich ein grosser Teil gehackte Schilfrohr und weniger Strophpflanzen. Auf einige Stücke konnten die Spuren dicker, im Querschnitt runder oder Halbrunder Balken, mit Durchmesser zwischen 9–14 cm, beobachtet werden.

Zwischen den gebrannten Lehmstücken und unter ihnen, fand man viele Keramikbruchstücke, die von grossen Vorratsgefässen stammen, kleine Gefässe, Silxgeräte, Stein-, Knochen- oder Horngeräte, sehr viele Gewichte, Mühlsteine und Reibgeräte.

Der Fussboden beider Wohnungenbestande aus einer dünnen Lehmschicht die auf die gestampfte Erde ausgebreitet war.

Jede Wohnung hatte auch ein Herd, der mit Asche und Kohle gefüllt war rings herum fand man viele Keramikbruchstücke. Neben dem Herd der ersten Wohnung, befand sich ein grosses, verschlacktes Vorratsgefäss.

Ein dritter Herd wurde ausserhalb der Wohnungen gefunden. Der Herd, dessen Tiefe 0,20 m betrug, war auf eine gut gestampfte gelbe Erdschicht von 0,20 m Dicke, die von einer mit Strohpflanzen vermengten Lehmschicht von 5–7 cm Dicke bedeckt war gebaut. Er hatte eine ovale Form aber kein Gergel. In seiner Mitte waren zwei, nebeneinanderliegende zerbrochene Gefässe, 11 Tongewichte, Schleifsteine und ein Zerschläggerät.

Ausserhalb der Wohnungen konnten wenige Wirtschaftsgruben gefunden werden. Zwei Gruben sind viel grösser, von denen eine Treppen in der gelben Erde aufweist und wahrscheinlich eine Hütte, die bis zur Errichtung der Ober-

flächenwohnung benützt wurde, darstellt (M. 44,50–49). Die zweite hatte eine Länge von 3,30 m, eine Breite von 1,10 m, eine Tiefe von 1,10 m und war mit Muschelgehäusen gefüllt.

Die Silxgeräte sind nicht zahlreich, wurden aber an Ort und Stelle hergestellt. Es kommen Schaber, Klingen und zwei Äxte vor. In der ersten Wohnung hat man auch zwei Pfeilspitzen von dreieckiger Form, mit retuschierten Flächen und fein retuschierten Seiten und Kanten, gefunden.

Die Steingeräte sind in noch kleineren Zahl vertreten. Wir erwänen kleine Meissel und Äxte. Durchschlaggeräte, Reibgeräte, Mühlsteine und Schleifsteine wurden in grosser Zahl entdeckt.

Die Knochen- und Horngeräte sind spärlich vertreten und werden durch Stecher, Rodehacken, und Pflanzler vertreten.

Die Tongewichte von prismatischer oder ovaler Form, waren beim Webstuhl, die grösseren, beim Fischernetz benützt.

Die Keramik ist sehr zahlreich, wobei wenige Gefässe ergänzt werden konnten und das, der geringen Tiefe in der sie gefunden worden sind, wegen. Ausgehend von der Pastazusammensetzung lässt sich eine Gruppe mit feiner Pasta die vorherrschend ist, dann eine kleinere Gruppe, mit qualitätsmässig schlechteren Pasta, mit vielen verunreinigungen und schlecht geknetet, unterscheiden. Nach dem Brennen haben die Gefässe eine ziegelrote, graue und schwarzgraue Farbe erhalten.

Die Schüssel von grosser Ausdehnung, mit nach Innen geschwungenem Mundrand, ist die am häufigsten angetroffene Form. Es kommen noch Töpfe, Vorratsgefässe, birnenförmige Gefässe, Deckel, Kannen und Schalen vor.

Als Verzierungselemente werden kleine durchlöchernte Vorsprünge (Schüssel und Deckel), eingeritzte, oder mit Graphit oder roter und weisser Farbe gemalte Linien, Rippen, kleine Pastillen, u.s.w. angetroffen.

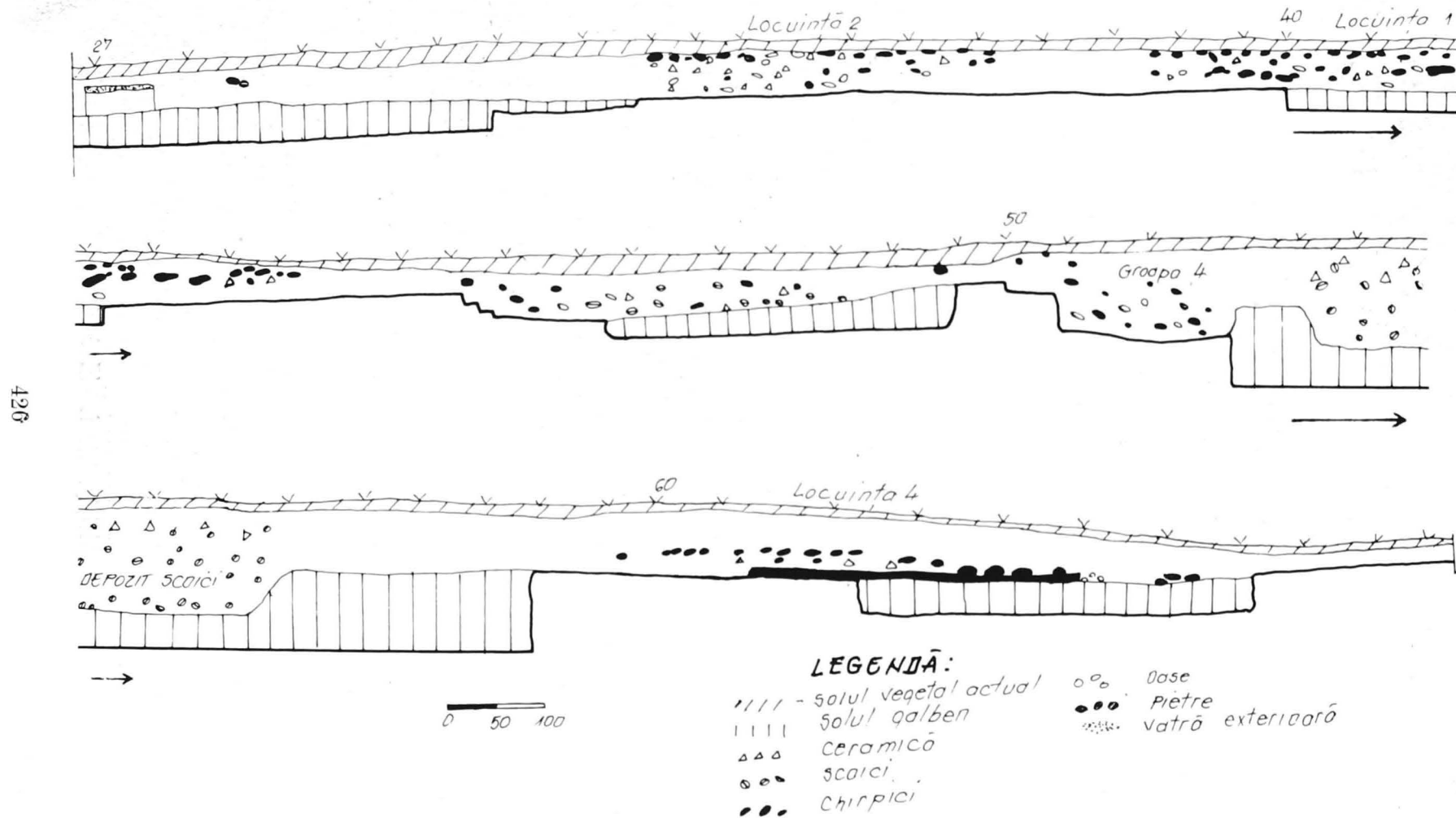
Die neolithische Siedlung von Carcaliu gehört der späten zweiten Stufe der Gumelnitakultur an, wobei das keramische Material identischen Gegenstücke in der Siedlung von Brăilița (Bez. Brăila) hat.

CERCETĂRI ARHEOLOGICE ÎN STAȚIUNEA
NEOLITICĂ DE LA CARCALIU
(JUD. TULCEA)

(text. p. 23)

ELENA LĂZURCĂ

CARCALIU 1980 - Profil HV-SE

PL. I — PROFILUL SECȚIUNII PL. I — LE PROFIL DE LA TRANCHÉE. TAF. I QUERSCHNITT

PL. II — 1. ASPECT DE
ŞANTIER CU LOCUINŢA L₁
ÎN PRIM PLAN; 2—3. VAS
DE PROVIZII ŞI CUPA DIN
LOCUIŢA L₂

PL. II — 1 VUE DU
CHANTIER, AU PRE-
MIER PLAN L'HABI-
TATION L₁; 2—3 L'HAB-
ITATION L₂, JARRE
A PROVISIONS ET
COUPE.

TAF. II 1. ANSICHT DER
GRABUNG — IM VOR-
DERGRUND DIE WOHN-
UNG L 1 2.—3. DIE
WOHNUNG L 2; VOR-
RÄTEGEFÄSS UND FUS-
SSCHALE

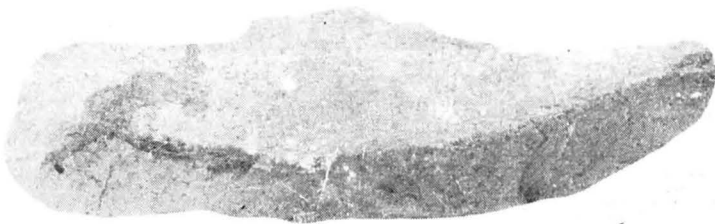
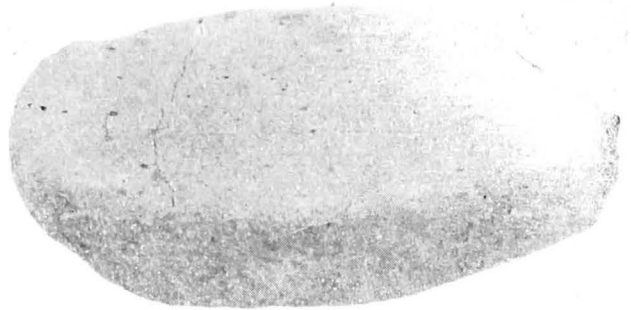
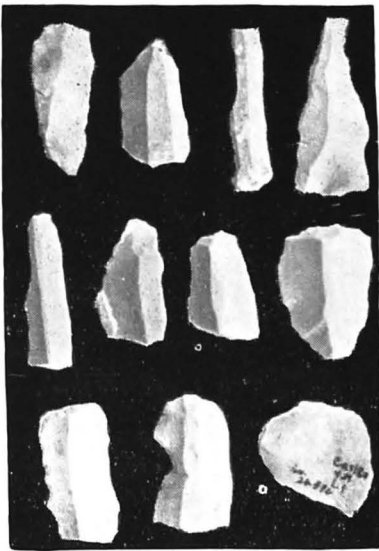

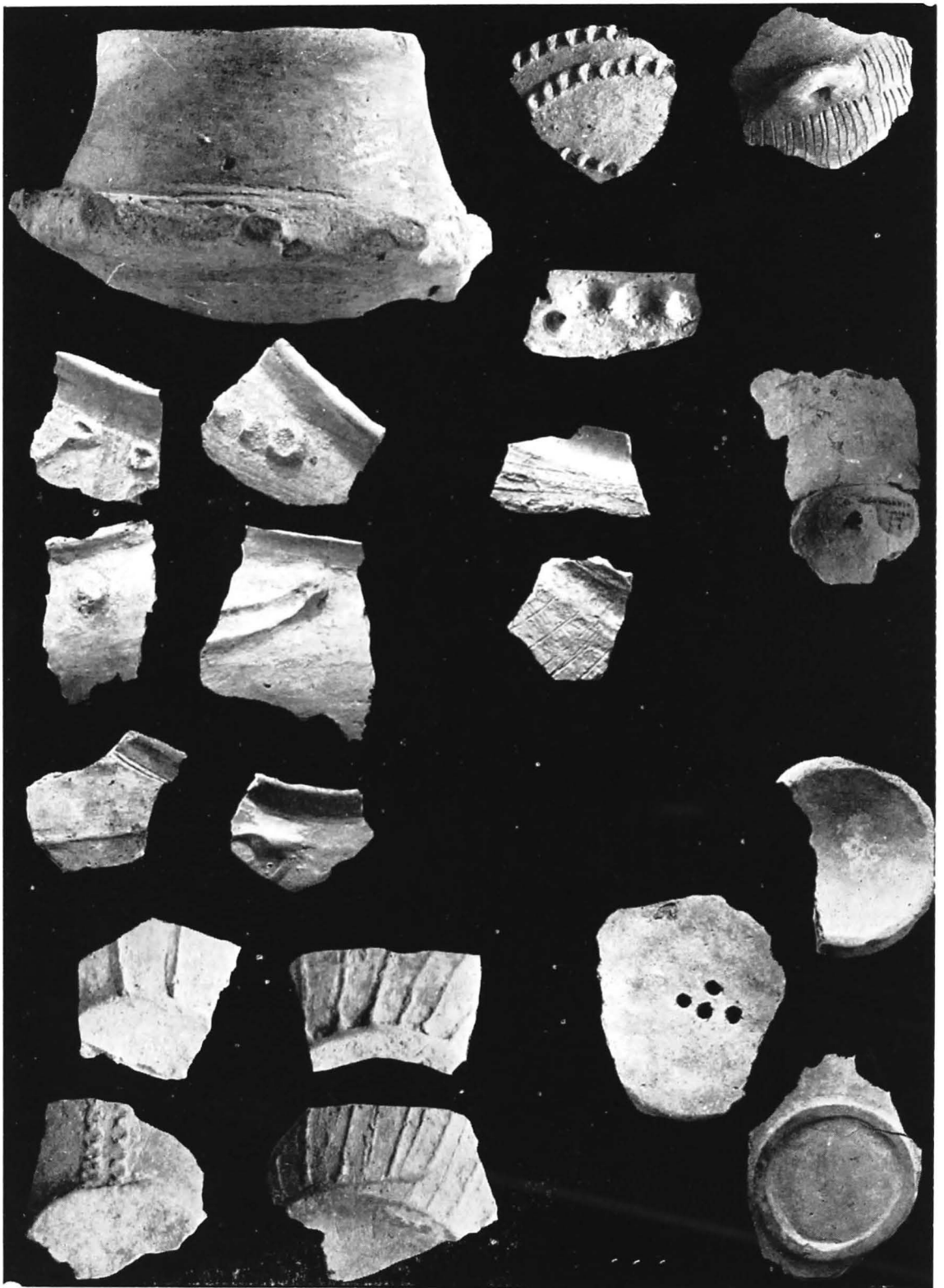

**PL. III — 1—2. VATRA IZOLATĂ ÎN PRIMA ETAPĂ DE DESCOPERIRE ȘI DUPĂ RIDICAREA
PARȚIALĂ A MATERIALULUI ARHEOLOGIC; 3. CHIRPICI DIN PEREȚII LĂCUINTELOR.**

*PL. III — 1—2 FOYER ISOLÉ. PREMIÈRE ÉTAPE DE SA MISE AU JOUR, UNE FOIS
ENLEVÉ LE MATÉRIEL ARCHÉOLOGIQUE.*

**TAF. III 1.—2. VEREINZELTER HERD NACH DER FREILEGUNG UND NACH DER ENT-
FERNUNG DES FUNDGUTES 3. LEHMZIEGEL AUS DEN WÄNDEN DER WOHNUNGEN**

PL. V — CERAMICĂ DIN LOCUINȚA L₁

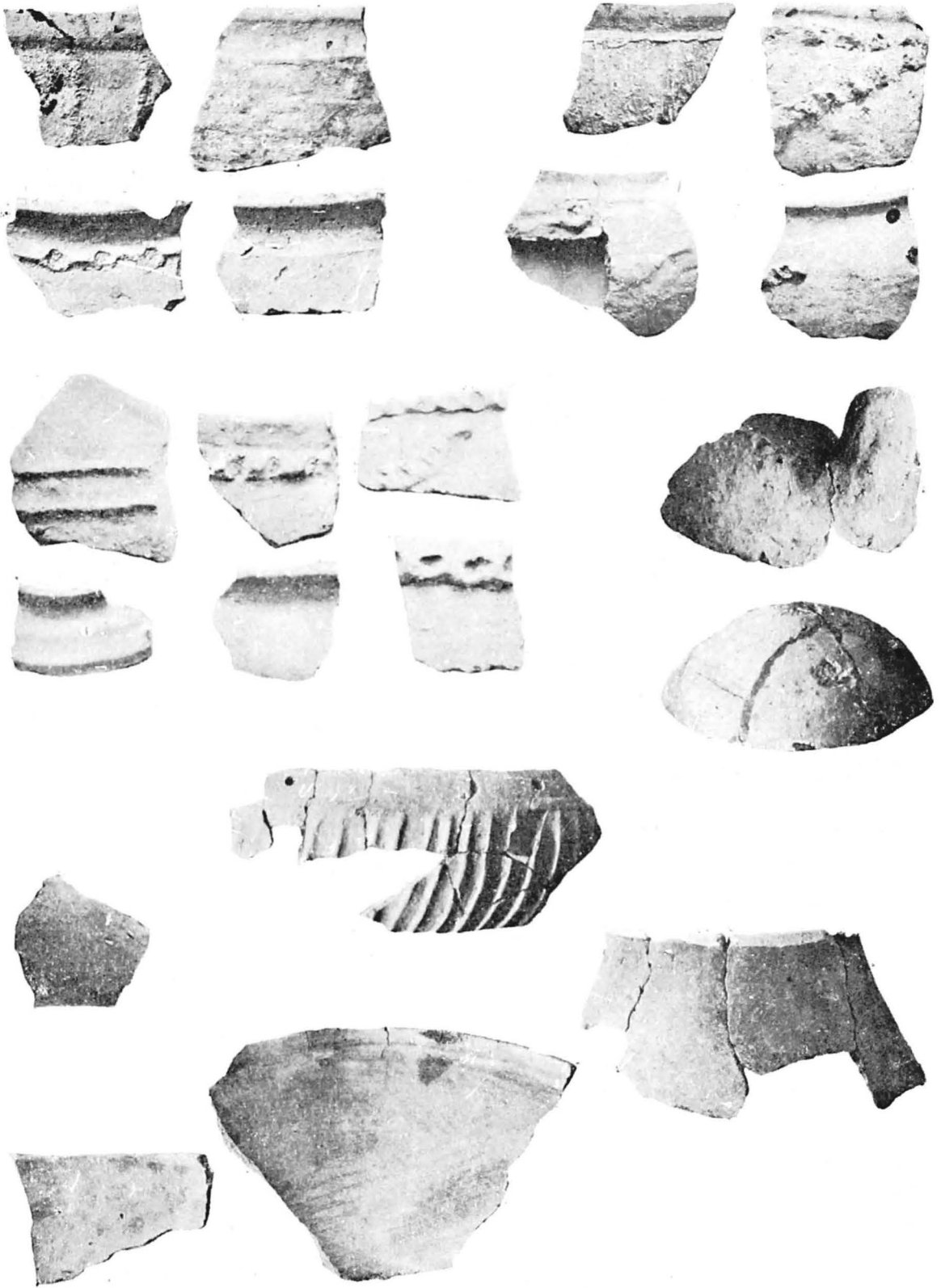
PL. V — CÉRAMIQUE LIVRÉE PAR L'HABITATION L₁.

TAF. V KERAMIK AUS DER WOHNUNG L 1

PL. VI — CERAMICĂ DIN LOCUINȚA L₁ ȘI VAS DE PROVIZII DIN LOCUINȚA L₂
*PL. VI — CÉRAMIQUE LIVRÉE PAR L'HABITATION L₁ ET JARRE A PROVISIONS
DE L'HABITATION L₂.*

TAF. VI KERAMIK AUS DER WOHNUNG L₁ UND VORRÄTEGEFÄß AUS DER WOHNUNG L₂

PL. VII. CERAMICĂ DIN LOCUINȚA L₂

PL. VII - CÉRAMIQUE LIVRÉE PAR L'HABITATION L₂.

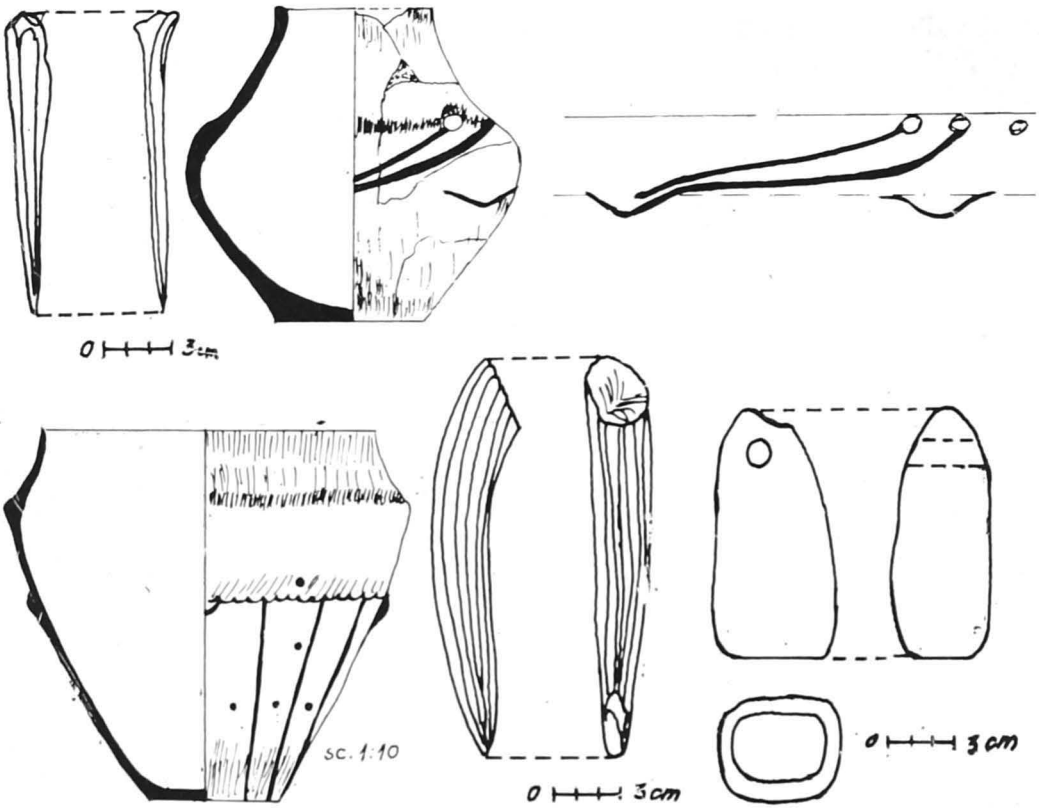
TAF. VII KERAMIK AUS DER WOHNUNG L 2

PL. VIII — 1—4. CERAMICĂ DIN GROAPA NR. 1; 5. CERAMICA DESCOPERITĂ PE VATRA
IZOLATĂ.

PL. VIII — 1—4 CÉRAMIQUE DE LA FOSSE NO 1; 5 CÉRAMIQUE TROUVÉE DANS LE
FOYER ISOLÉ.

TAF. VIII 1.—4. KERAMIK AUS DER GRUBE 1 5. KERAMIK VOM EINZELHERD

PL. IX — UNELTE ȘI VASE CERAMICE

PL. IX — OUTILS ET POTERIE.

TAF. IX GERÄTE UND KERAMIK

PL. X — CERAMICĂ DIN LOCUINȚA L₁ ȘI L₂
 PL. X — CÉRAMIQUE DES HABITATIONS L1 ET L2.
 TAF. X KERAMIK AUS L 1 UND L 2

